KAUPAN LIITTO tkr

LAUSUNTO

26.10.2023

Eduskunta
Talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

U 53/2023 vp

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ EDUSKUNNALLE KOMISSION EHDOTUKSESTA ASETUKSEKSI LELUJEN TURVALLISUUDESTA

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Kaupan liitto ry:tä kuultavaksi ja asiantuntija-lausuntoa koskien komission ehdotusta asetukseksi lelujen turvallisuudesta ja direktiivin 2009/48/EY (leluturvallisuusdirektiivi) kumoamisesta. Valtioneuvosto on antanut ehdotuksesta 12.10.2023 päivätyn kirjelmän.

Asetusehdotuksen päätavoite on varmistaa lasten turvallisuuden mahdollisimman korkea taso ja mahdollistaa lelujen vapaa liikkuvuus EU:ssa. Komission arvioinnin perusteella nykyisessä lainsäädännössä nähdään puutteita erityisesti lasten suojelemisessa lelujen sisältämien haitallisten kemikaalien aiheuttamilta riskeiltä ja siinä, ettei ns. leludirektiivin täytäntöönpano ole ollut tehokasta, etenkään verkkokaupan osalta. Niinpä uudella asetuksella erityisesti halutaan rajoittaa nykyistä tiukemmin ja laajemmin lelujen valmistuksessa käytettäviä kemikaaleja ja puuttua uusin keinoin vaatimustenvastaisten lelujen markkinoille saattamiseen.

Kaupan liitto katsoo, että lelujen turvallisuus on ensiarvoisen tärkeää. Turvallisuuden varmistaminen vaatii kaupalta paljon työtä ja muuttuvien vaatimusten jatkuvaa seuraamista. Lainsäädännön on oltava selkeää, kiristyvien vaatimusten tulee perustua todelliseen näyttöön ja tieteellisiin faktoihin vaaroista ja riskeistä, jotta uusien vaatimusten myötä turvallisuus tosiasiasiallisesti paranee. Kaupan toimitusketjulle lainsäädännön ennakoitavuus on aivan välttämätöntä.

Uuden lainsäädännön toimeenpanolle on aina annettava riittävästi aikaa. Jopa ehdotettu kolmenkymmenen kuukauden siirtymäaika uuden asetuksen soveltamiseksi sen julkaisemishetkestä laskien tuntuu käytännössä epärealistiselta, koska monia välttämättömiä muita uudistuksia tuskin saadaan ajoissa valmiiksi (digitaalisen tuotepassin vaatimat IT-järjestelmät ja komission rekisteri; vaatimustenmukaisuuden osoittamiseen vaadittavia standardeja pitää päivittää; muitakin lainsäädäntöjä pitää saada valmiiksi tai päivittää ja Euroopan kemikaaliviraston täytyy ehtiä käsitellä poikkeushakemukset jne.). Käytännössä kaikki joutuvat odottamaan pelkästään yhdenmukaistettujen standardien valmistumista, jotta vaatimustenmukaisuus voitaisiin todeta. Standardin laatiminen vie minimissään yleensä noin kolme vuotta.

Yleensäkään ei riitä, että peruselementit ovat valmiina esimerkiksi muutamaa kuukautta aikaisemmin kuin yrityksen olisi noudatettava leluasetusta kaikilta osin.

Riittävät siirtymäajat ovat kaupan yrityksille kriittisen tärkeitä senkin jälkeen, kun itse asetuksen soveltaminen on jo käynnissä, käytännössä aina kun määräyksiä aika ajoin päivitetään. Huomattava jatkuva muutostarve aiheutuu kytköksestä kemikaalien luokitusta koskevan CLP-asetuksen teknisiin mukautuksiin, joilla aineiden luokituksista säädetään. Siirtymäajoista säädettäessä olisi otettava huomioon toimitusketjujen monimutkaisuus ja realistiset hankintaprosessien vaatimat ajat. CLP-asetuksen muuttamisen yhteydessä tämä kysymys on parhaillaan osittain auki, mutta suunnitelmat näyttävät siltä, että CLP:n aikarajat eivät ole riittävät lelulainsäädännön kannalta. Jos leluja, joiden hankintapäätökset on jo tehty, joudutaan tuhoamaan, kun ne eivät enää vastaakaan muuttuneita kemikaalivaatimuksia, ei kestävyysnäkökulma toteudu.

Kemikaalikieltojen kategorinen tiukentaminen ja laajentaminen on merkittävä muutos nykyiseen direktiiviin verrattuna. Ehdotetussa lähestymistavassa riskitarkastelulle ei jää enää sijaa, ja tämä voi johtaa jopa ylilyönteihin. Tiettyjä käyttötarkoituksia lukuun ottamatta vauvoille ja pikkulapsille tarkoitetuille leluille ja isommille lapsille tarkoitetuille leluille tulisi asettaa eri raja-arvot, jotta voitaisiin puhua tieteellisesti perustelluista rajoista. Myös aineen luokiteltu olomuoto tulisi voida huomioida lelujen rajoituksissa. Hormonitoimintaa häiritseviä aineita käsitellään ehdotuksessa yhtenä kokonaisuutena. Mielestämme ihmisen terveydelle ja ympäristölle haitalliset ominaisuudet pitäisi erotella. Asetusehdotuksessa on kemikaalikieltojen suhteen useita muitakin yksityiskohtia, joita tulisi tarkastella paremmin tieteelliseltä pohjalta yliyksinkertaistamisen ja kategorisen kieltämisen sijaan. On hyvä muistaa, ettemme vielä edes tiedä, minkälainen tulee lopulta olemaan EU:n REACH-asetuksessa määriteltävä yleinen lähestymistapa (Generic Risk Approach) haitallisiksi katsottujen kemikaalien hallinnassa. Keskeinen EU:n kemikaalisääntelyn instrumentti jää päätettäväksi seuraavalle komissiolle, koska asia ei ole istuvan komission loppukauden työlistalla.

Lelujen vaikutuksen arvioiminen lapsen henkiseen terveyteen ja älylliseen kehitykseen olisi leluvalmistajalle erittäin haastava tehtävä. Arviointia olisi miltei mahdoton tehdä objektiivisesti, koska asia on vahvasti muun muassa kulttuurisidonnainen. Kattava ohjeistaminenkin olisi luultavasti käytännössä mahdoton. Emme kannata tämän vaatimuksen kytkemistä leluasetukseen. Tähän tarkoitukseen olisi löydettävä toisenlainen ratkaisu, mahdollisesti lelulainsäädännön ulkopuolelta.

Kaupan on valmistauduttava tuotetiedon vastaanottamiseen ja edelleen välittämiseen sekä tarjoamaan itse digitaalisella tuotepassilla tulevaisuudessa yhä useammalla tuotesektorilla. Kaupan alan yritys käsittelee tyypillisesti useiden tuoteryhmien tuotteita ja joutuu näin noudattamaan myös lukuisia tuotesäädöksiä. Digitaalisten tuotepassien

kehittämisessä on äärimmäisen tärkeää, että tekniset ratkaisut ovat horisontaalisia ja perustuvat globaaleihin standardeihin. Tässä vaiheessa voi olla ennenaikaista määrätä kaikkia sisällöllisiä vaatimuksia lelujen tuotepassille. Myöskin päällekkäiset vaatimukset toisaalta tulee karsia pois.

Uskomme, että säädösmuotona asetus helpottaa toimeenpanon yhdenmukaisempaa toteutumista eri jäsenmaissa, mutta se ei itsessään vielä takaa sitä. Yhdenmukaisiin vaatimusten tulkintoihin tulisi aktiivisesti pyrkiä jatkossakin. Turvalliseksi osoitettu lelu ei voi periaatteessa olla vaarallinen toisaalla. Käytännön valvonnassa tulisi myös kaikin keinoin panostaa siihen, että EU:n ulkopuolinen verkkokauppa ja markkinapaikat toimivat faktisesti samojen sääntöjen mukaisesti kuin EU:ssa toimivat yritykset.

Pidämme tärkeänä, että komission säädösvallan laajentuminen on hallittua ja perusteltua. Sidosryhmienkään vaikuttamismahdollisuus ei saisi kadota. Näemme kehityssuunnassa vaaran, että säädösmuutosten ennakoitavuus ja yrityksen oikeusvarmuus kärsii, jos vaikutusmahdollisuudet entisestään kapenevat.

Kunnioittavasti

KAUPAN LIITTO

Mari Kiviniemi
toimitusjohtaja